

Różnorodność biologiczna
w ocenie oddziaływania na środowisko

GENERALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA

Ochrona różnorodności biologicznej

Jednym z najpoważniejszych europejskich problemów środowiskowych jest utrata różnorodności biologicznej. Badania w tym zakresie wskazują pięć głównych czynników mających wpływ na różnorodność biologiczną: utratę i fragmentację siedlisk, nadmierną eksploatację i niewłaściwe wykorzystanie zasobów naturalnych, zanieczyszczenia, inwazyjne gatunki obce oraz zmiany klimatu (podano za: Poradnik dotyczący włączania problematyki zmian klimatu i różnorodności biologicznej do oceny oddziaływania na środowisko. ISBN 978-92-79-28969-9, © Unia Europejska, 2013).

W Europie głównym narzędziem ochrony różnorodności biologicznej są obszary Natura 2000, ale pamiętać trzeba, iż ochrona ta realizowana jest również poprzez ochronę gatunków i siedlisk poza obszarami Natura 2000, a w Polsce również poprzez inne przestrzenne formy ochrony przyrody oraz regulacje środowiskowe.

Konieczność uwzględniania różnorodności biologicznej w ocenie oddziaływania na środowisko wynika z polskich regulacji prawnych, ale w ostatnim czasie dodatkowo podkreślona została poprzez Dyrektywę 2014/52/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. zmieniającą dyrektywę 2011/92/UE w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko.

Unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r. wskazuje, iż ocena oddziaływania na środowisko powinna nie tylko koncentrować się na minimalizowaniu oddziaływania przedsięwzięć, ale na zapewnianiu tzw. „zerowej utraty netto” wartości przyrodniczych i przywracaniu różnorodności biologicznej.

Zagadnienie różnorodności biologicznej jest szczególnie istotne w aspekcie dofinansowania przedsięwzięć ze środków unijnych i stanowić będzie jeden z elementów oceny wniosków.

Zorzynek rzeżuchowiec (*Anthocharis cardamines*) na rzeżusze łąkowej (*Cardamine pratensis* L.) – Tatry fot. J. Sztzyber

Różnorodność biologiczna

Przez różnorodność biologiczną, zgodnie z art. 2 Konwencji o różnorodności biologicznej, należy rozumieć zróżnicowanie wszystkich żywych organizmów pochodzących m.in. z ekosystemów lądowych, morskich i innych wodnych ekosystemów oraz zespołów ekologicznych, których są one częścią. Dotyczy ona różnorodności w obrębie gatunku (różnorodność genetyczna), pomiędzy gatunkami oraz pomiędzy ekosystemami.

Gliniane ule dla dzikich pszczół fot. J. Sztyber

Obowiązek uwzględniania różnorodności biologicznej w ooś

dotyczy zarówno:

- ▶ **projektów dokumentów** (planów, programów, strategii wymienionych w ustawie ooś) - w trakcie przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko,
- ▶ jak i **planowanych przedsięwzięć** - wymienionych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397, z późn. zm.), dalej rozporządzeniu – w trakcie przeprowadzania oceny oddziaływania na środowisko.

Nie uwzględnia się różnorodności biologicznej w ocenie oddziaływania na obszar Natura 2000 przedsięwzięć niewymienionych w rozporządzeniu, CHYBA ŻE powodują one oddziaływanie na przedmioty ochrony obszaru, jego integralność lub spójność sieci Natura 2000!

Siedliska wydmy – Hel fot. J. Szyber

Analiza oddziaływań przedsięwzięcia związanych z różnorodnością biologiczną dotyczy **wszystkich etapów inwestycyjnych**:

- ▶ planowania przedsięwzięcia (powiązanie ze strategiami i dokumentami dotyczącymi różnorodności biologicznej),
- ▶ przygotowania przedsięwzięcia,
- ▶ eksploatacji przedsięwzięcia,
- ▶ likwidacji przedsięwzięcia.

Na etapach tych konieczne jest rozpoznanie, oszacowanie i ewentualne zminimalizowanie lub skompensowanie wszystkich oddziaływań pośrednich i bezpośrednich.

Kulon (Burhinus oedicnemus) fot. Frank Vassen from Brussels, Belgium [CC BY 2.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/>)]; Wikimedia Commons

W analizie oddziaływań przedsięwzięcia związanych z różnorodnością biologiczną stosować można szereg narzędzi, np.:

- ▶ metody eksperckie,
- ▶ analizę skalowo-wagową,
- ▶ metody sieciowe,
- ▶ analizy kosztów i korzyści,
- ▶ analizy z wykorzystaniem współczynników bioróżnorodności.

Generalną zasadą oceny w zakresie różnorodności biologicznej jest INDYWIDUALNE PODEJŚCIE do każdego przypadku!

W ocenie oddziaływania na środowisko należy uwzględnić nie tylko oddziaływania negatywne, ale również oddziaływania neutralne (przedsięwzięcie nie będzie wpływać na różnorodność biologiczną), oraz oddziaływania pozytywne (przedsięwzięcie będzie zwiększać różnorodność biologiczną, tam gdzie jest to pożądane).

Rozpoznane i zwaloryzowane oddziaływania muszą mieć uzasadnienie!

Siedliska morskie – Morze Bałtyckie fot. J. Szyber

Badając czy przedsięwzięcie będzie wpływać na różnorodność biologiczną należy uwzględnić m. in. elementy, takie jak:

- ▶ interakcje przedsięwzięcia z chronionymi gatunkami oraz siedliskami gatunków – np.: wpływ na liczebność i kondycję populacji, wpływ na niszę ekologiczną gatunku, utratę siedliska, fragmentację siedlisk, izolację siedliska, zaburzenie funkcji pełnionych przez siedlisko, wpływ na ekosystem kluczowy dla gatunku, rozprzestrzenianie się inwazyjnych gatunków obcych;
- ▶ interakcje przedsięwzięcia z obszarami i obiektami chronionymi, których celem jest ochrona gatunków, siedlisk gatunków i ekosystemów - np. analiza zakazów obowiązujących na obszarze chronionym, uwzględnienie celów ochrony obszaru;
- ▶ wpływ przedsięwzięcia na ekosystemy – ich kondycję, stabilność, odporność, naturalność, fragmentację, skład gatunkowy, gatunki obce, mozaikowatość (zadrzewienia śródpolne, żywopłoty, oczka wodne), korytarze ekologiczne;
- ▶ wpływ przedsięwzięcia na usługi ekosystemowe, inaczej funkcje ekosystemów (korzyści czerpane z naturalnych ekosystemów np. siedliska dla gatunków, zdolności retencyjne terenów i zbiorników wodnych, zdolności oczyszczania ścieków i powietrza, zasoby wody, zasoby surowców, minimalizacja oddziaływań klimatycznych – np. zadrzewienia chroniące przed wiatrem, czy zapewniające cień, wartości krajobrazowe, zasoby rekreacyjno-wypoczynkowe);
- ▶ interakcje przedsięwzięcia z gatunkami innymi niż chronione (np. cennymi, rzadkimi, wskaźnikowymi, ginącymi, endemicznymi, granicznymi, introdukowanymi, obcymi, inwazyjnymi, o znaczeniu dla naturalnych procesów – np. zapylania kwiatów) oraz siedliskami tych gatunków – np. wpływ na liczebność i kondycję populacji, wpływ przedsięwzięcia na siedliska gatunku, wpływ na ekosystem kluczowy dla gatunku, rozprzestrzenianie się inwazyjnych gatunków obcych;
- ▶ interakcje przedsięwzięcia z siedliskami gatunków innych niż chronione – np. utrata siedliska, fragmentacja siedliska, izolacja siedliska, zaburzenie funkcji pełnionych przez siedlisko, wpływ na niszę ekologiczną gatunku, wpływ na ekosystem kluczowy dla gatunku;
- ▶ interakcje przedsięwzięcia z elementami środowiska powodujące utratę różnorodności genetycznej.

Ocena oddziaływania na środowisko powinna uwzględniać potencjalne interakcje między różnorodnością biologiczną z innymi elementami poddawanymi ocenie oddziaływania na środowisko!

Przedstawione powyżej informacje są jedynie PRZYKŁADAMI i nie mogą zastąpić indywidualnej oceny oddziaływania na środowisko.

Ujście Warty – Kanał Posłamski fot. Petr Kinšt [Praca własna], [CC BY-SA 3.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>)], Wikimedia Commons

Obowiązek uwzględniania różnorodności biologicznej w ocenie oddziaływania na środowisko wynika m. in. z aktów prawnych i dokumentów takich jak:

- ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm.),
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko,
- Dyrektywa 2014/52/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2011/92/UE w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (Dyrektywa zmieniająca weszła w życie 15 maja 2014 r., a państwa członkowskie mają czas na transpozycję jej przepisów do 16 maja 2017 r.),
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory z dnia 21 maja 1992 r., tzw. DYREKTYWA SIEDLISKOWA,
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, tzw. DYREKTYWA PTASIA,
- Konwencja o różnorodności biologicznej z 1992 r., tzw. CBD,
- Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk z 1979 r., tzw. Konwencja Berneńska,
- Unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r.

GENERALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA

WSPIERANIE
SYSTEMU OCEN
ODDZIAŁYWANIA
NA ŚRODOWISKO

NFOŚiGW

www.gdos.gov.pl

ISBN 978-83-62940-99-8